

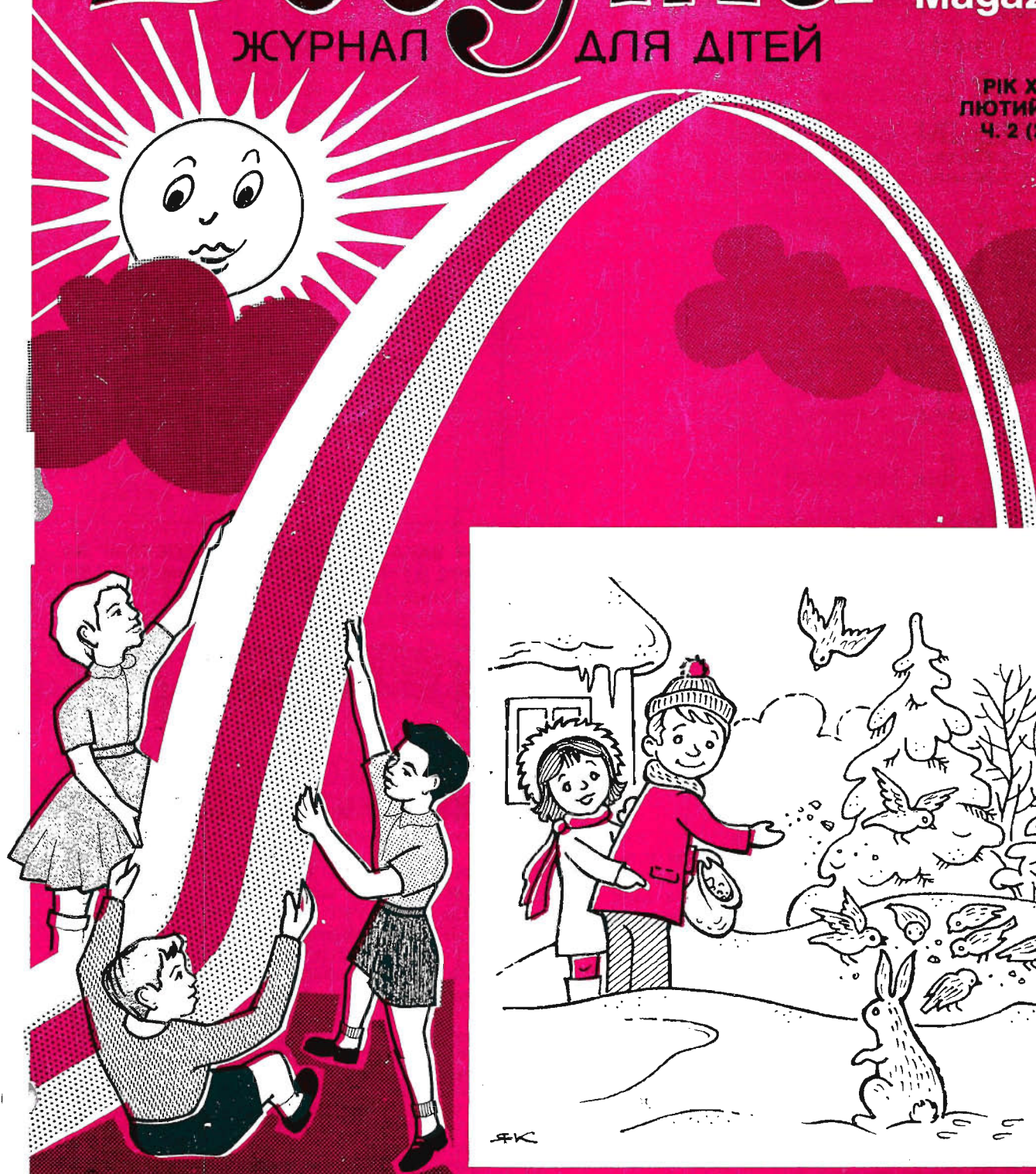
Веселка

ЖУРНАЛ

ДЛЯ ДТЕЙ

THE
RAINBOW
a Children's
Magazine

РІК ХХУІ
ЛЮТИЙ 1979
Ч. 2 (293)

ЩО ЗА ДИВО?

Якщо з „Б” мене почнеш,
У грязюку попадеш,
Коли з „Д” почнеш писати -
Можеш дошку продовбати.
Постав „З” мені, й у мить
Можна гори накупить.

ХТО Я?

Аж чотири ноги,
А стою в куточку,
І на спині мені
Одягли сорочку.
Я не гордий козак —
Усіх привітаю:
Біля мене всі ідять,
Пишуть і читають.

СКІЛЬКИ ДНІВ?

Розгулявся місяць лютый,
Сніговію розкрутив,
В сніговій-заметілі
Він два дні згубив.

Гу-гу-гу, лютує лютый,
Найкоротший з місяців,
Але лютому доволі
(Відгадайте — скільки) . . . днів.

Б. Д.

ЗАГАДКА

Що то, що за біла вата,	Що то, що за білий пух,
Що від неї біла хата?	Що сідає на кожух?
Що то, що за біле пір'я,	Що за пух це, пір'я, вата -
Що покрило все узгір'я?	Відгадайте, дитинчата!

ХТО ВОНА?

Має темне личко,	Звірі сплять і квіти,
Чорну сукню носить,	А вона іде полями,
Золотими гудзиками	Селами, містами.
Прибирає коси.	Відгадати — легка річ:
Сплять і старші й діти,	То напевно буде...

Загадка

В неї сукня кольорова,
В візерунках, аж горить!
А її розумне слово
Душу вабить, веселить.
А як краще запізнаєш,
Станеш другом їй умить,
Ще й порадицю придбаєш,
З нею суму не зазнаєш,
З нею весело дружить!
В неї є пісень багато,
А казок і не злічить!
Можна з нею заспівати,
Любо з нею говорить!
Прийде в гості — раз на місяць,
Звеселить — на цілий рік.
Чи в селі живеш, чи в місті,
Кожен з нас до неї звик.
Чи уліті, на оселі,
Чи у хаті — восени
Казочки її веселі
Завжди бажані мені.
Я чекаю нетерпляче,
Як спізниться — майже плачу!
Угадайте, хто така
Подруга ця дорога?

Алла Коссовська

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК З ЧИСЛА „ВЕСЕЛКИ” ЗА
СІЧЕНЬ 1979 р.: ЧИ ПІЗНАЛИ? Книжка. ЩО ЦЕ?
а) Сніг; б) Талий сніг.

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у
Видавництві „Свобода” заходами Українського Народного
Союзу. Редагує Колегія. Річна передплата становить
у ЗСА — 8.00 доларів, у інших країнах — рівновартість
цієї суми. Для членів УНС 5.00 доларів. Ціна окремого
числа 75 центів. Ціна подвійного числа — 1.00 долар.

“THE RAINBOW” — “VESELKA”

Обкладинка роботи — Івана Бриковича

Published monthly, except May to August Bi monthly
at Jersey City, New Jersey

30 Montgomery Street — Jersey City, N. J. 07302

Subscription \$ 8.00 per year. UNA members \$ 5.00 per year.

Entered as Second Class at Jersey City, N.J.

Ілюстрація на обкладинці
Ярема Козак — Зимова допомога

СВІТ, МОВ КАЗКА

Вчора ліс ховався у мряку,
А вночі мороз дихнув,
Кожну віточку, гілляку
Ніжно сріблом обгорнув.

Морозеньку-чарівничку,
Замінив ти в казку світ —
Хоч припнеш не раз і в личко,
Діти шлють тобі привіт!

В лісі блиснуло, засяло —
Іней іскрами заграє,
Вийшло сонце, засміялось —
Зайчик з дива дибки став.

Гляньте, ось виходить з бору
Біла Краля Зимова,
Гарна-гарна, хоч сувора —
В неї сукня льодова.

А на сукні ті узорі,
Що їх видно на шибках —
Із серпанку кануть зорі,
Сяють персні на руках.

З нею йдуть її дворяни,
Йдуть ведмеді і вовки,
Скачуть зайчики між пнями,
Тихі сарни і цапки.

Світ, як диво — світ, мов казка —
Світ, неначе срібні сніг —
А під листям спить команька,
Спить, чекає до весни.

Леонід ПОЛТАВА

Ілюстрація Петра ХОЛОДНОГО

Весь ліс у білій ризі,
Але нерівний сніг:
По ній, як знаки в книзі —
Сліди звіриних ніг.

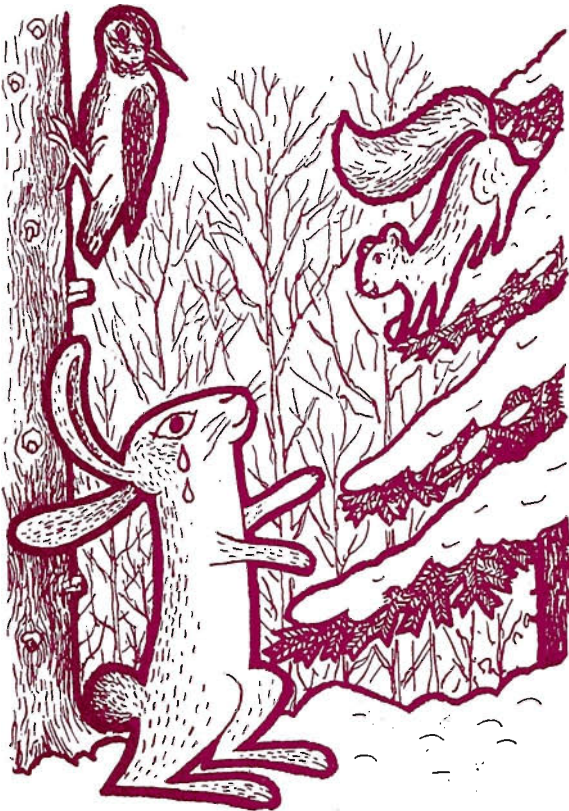
Ніхто з людей у лісі
Сюди вночі не йде.
Хто ж біг по цім узліссі?
Куди цей слід веде?

То лиса хитрі кроки, —
В село він певно біг,
Ведмеда слід широкий
Поплямив густо сніг.

Там вовчі лапи стали,
Там вивірки сліди
І зайчиків, що мчали,
Напевно, від біди...

Тут кожного звіряти
Пригода, втеча, бій, —
Зумій лиш прочитати
У книзі лісовій.

ЗАЙЧИК І ВИВІРКА

Зима. Стоять сумні безлисті дерева, тільки зелена ялинка радіє, неначе при мамі маленька дитина. А під тою ялинкою Зайчик має свою хатку.

Невеличка тая хатка, стіни зі снігу, за дах правлять густі гілочки ялинки. Зайчик спить, вирячивши, як звичайно у зайців буває, свої банькати очі. Холодний вітер туди не добереться, лис туди не загляне, мисливець Зайчика тут не зауважить.

Раз вискочила на ялинку Вівірка й почала гойдатись над Зайчиковою хаткою.

Зайчик вийшов, чемно вклонився і став просити:

— Люба сестричко! Прошу тебе дуже: перейди на іншу гілочку. Ти гойдаєшся і стрясаєш з гілочки сніг, а він сиплеться мені на шию.

— Не доводь мене до злости! — записала Вівірочка. — Бачите! Таке куцохвосте, а хоче розпоряджатися в лісі!

Вівірочка почала ще дужче гойдатися та ще й приговорювати:

— Ті-да-да! Ті-да-да!

Сніг сипався, сипався, врешті засипав Зайчикові хатку. Ледве видряпався сер-

дега зо снігу, сів собі на стежці та й заплавав. Аж тут прилетів Зайчиків приятель, Дятель.

— Чого ти плачеш, Зайчику? — спитав Дятель.

— Як мені не плакати? Вівірка засипала снігом хатку!

— Недобра Вівірка! — закричав Дятель. — Я знаю, де її хатка. Наношу їй в дупло трісочок.

Почула те Вівірка, сплигнула з дерева і стала просити:

— Добрий приятелю, Дятлю! Не неси в моє дупло патишків! Де ж я дінусь?

— А ти чому не пожаліла Зайчика?

— Прости мені, Зайчику! Я поможу тобі виносити сніг з хатки і вже тобі більше ніколи не вчиню кривки.

Взялися обое за діло. Виносили лапками сніг — і вже хатка чистенька.

Зайчик пішов зараз спати, Вівірка скочила на другу ялинку і весело почала гойдатися:

— Ті-да-да! Ті-да-да!

Задоволений Дятель полетів у ліс.

МОРОЗ, СОНЦЕ І ВІТЕР

Ішов чоловік дорогою, а назустріч йому Сонце, Мороз і Вітер. Став чоловік посеред дороги і вклонився їм низенько.

— Це він мені вклоняється, — сказало Сонце, — щоб я його не пекло.

— Ні, не тобі, а мені, — сказав Мороз, — він мене більше боїться.

— Не торочте небилиць! — закричав Вітер. — Не вам чоловік вклоняється, а мені.

— А коли так, — відізвалося Сонце, — то найкраще поспитаймо його самого.

Наздогнали вони чоловіка та й питають:

— Скажи нам, чоловіче добрий, кому з нас трьох ти вклонився до землі?

— Вітрові, — каже чоловік.

— А що? Не казав я, що мені він вклонився!

— Тобі? Так я спечу його, як рака, буде мене пам'ятати! — розгнівалося Сонце.

— Не спечеш! — відповів Вітер. — Як почну я віяти холодком, нічого йому не вдієш.

— Ну, то я його насмерть заморожу, — відізався Мороз.

— Даремне, старий! — підсміхнувся Вітер.

— Перестану я віяти, так без мене не заморозиш. І пошкандибав чоловік цілий і здоровий.

(За народною казкою)

ЛІСОВИЙ АКРОБАТ

Мабуть кожна дитина бачила в лісах і парках маленьке, звинне створіння з гострими вушками, веселими, чорними очками й пухнастим хвостиком. Це — вивірка, або білка.

В Америці є понад п'ятдесят різних гатунків вивірок, але найбільше сірих і бронзових. Так само в Україні багато вивірок.

Вивірка — незвичайний акробат. Вона сміливо скаче з гілки на гілку, може також ходити по тонких дротах вперед і назад. Її очні м'язи й нерви збудовані так, що вона бачить на всі боки. Хвіст вивірки — це її кермо для втримування рівноваги. Взимку вивірка закриває хвостом вхід до кубла, щоб не задував туди вітер і не залітав сніг.

Вивірка живиться насінням, горіхами, корінцями, комахами, рідше дрібними звірятками, пташатами й зайцями. Зуби має гострі й міцні, може розгристи ними найтвердіший горіх.

Вивірка легко звекає до людей і бере поживу з їх рук. Одначе, треба бути обережним, щоб не вкусила за руку, бо наслідки такого вкушення можуть бути шкідливі для людського здоров'я.

Вивірки не тільки сміливі й спритні акробати, але й мистці. Своє кубло будують вони радісно й весело, наче бавлячись. Наперед збирають будівельний матеріал, а потім з найкращих його частин починають будувати. Ці кубла невеличкі, але тривкі, вигідні і теплі. Будують вони їх найчастіше в дуплах дерев, накриваючи вхід стіжкуватим дашком так, щоб до середини не заходив дощ і сніг.

У кублі нагромаджують вивірки харчові припаси на зиму. Кубло всередині вистелене ніжним мохом, щоб маленьким вивірчатам було тепло й м'яко, бо родяться вони голі й дуже слабкі.

Вивірка-мати дуже любить своїх дітей. Спочатку вона годує їх своїм молоком. Потім батьки приносять їм поживу, поки малі не навчаться здобувати її самі. Коли наберуть сил і підростуть, батьки приготують їх до самостійного життя при допомозі різних штук, скоків, забав, перегонів.

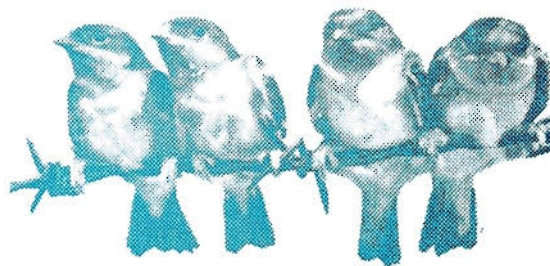
Вивірка має багато ворогів — яструбів, борсуків, лисів, рисів, кайотів та інших м'ясоїдів.

У той час, як читатимете ці рядки, вивірка спить вигідно в своєму кубельці. Одначе в погідний соняшний день вона вибігає надвір, щоб випростати кісточки, побігати, погратися та пошукати свіжої поживи, а під вечір прибіжить до кубла.

НА ЩО ПТАШАТА ЧЕКАЮТЬ?

Замість на паркані чи на плоті,
Посідали пташечки на дроті,
Дивляться й чогось неначе ждуть.
А чого? Не важко угадати:
Хто із нас весни не буде ждати,
Як кругом вітри холодні дмуть?

А тим часом дивляться пташата,
Чи не вийде Лідочка із хати,
Не посіє з булочки кришок
І не скаже: „Пташечки кохані,
Я прошу вас гречно на снідання
На веранду нашу під дашок.”

Спиридон ЧЕРКАСЕНКО

ЗИМА Й ВЕСНА

— Насуплю я брови, — говорить зима, —
І вітер з морозом повіє:
Усе скрізь загине — рятунку нема!
Під снігом завмре, заніміє.

— А я засміюся, — весна відмовля, —
І сонце пекуче засяє:
Прокинуться луки, ліси і поля,
Усе зацвіте, заспіває!

ЛЮТИЙ

В кайданах білих і холодних
Задеревів обмерзлий світ,
І хуга, наче вовк голодний,
Несеться за саннями услід.

Ох, Зимо, ти важка неволя,
Та ми не впали в боротьбі —
Ось шум відлиги серед поля
Кінець віщус вже тобі.

Леся ХРАПЛИВА

Ілюстрація Петра АНДРУСЕВА

КОЛИСЬ ВЕСНОЮ НА ВОЛИНІ

Надворі будилася весна. Сніг уже танув, і на дорозі, що вела крізь село Колодяжне, стояли тут і там великі калюжі. Подекуди земля вже просихала, а при шляху неспішно показувалась перша весняна соковита травичка. Дорогою поміж хатами бігло біляве дівчатко, років може з дванадцять. На ньому по-волинському вишивана сорочка, свитка і спідниця. Бігло воно, уважно оминало калюжі, та все щось стиха собі підспівувало.

Дівчинка добігла до останньої хати, за якою вже починався ліс, густий та дрімучий... Під хатою сиділа старенька бабуся і перебирала якесь сухе зілля.

— А куди це ти, дитино, йдеш? — спитала бабуся.

Дівчатко спинилося, всміхнулося: — До лісу, бабусю.

— До лісу? А ти хіба лісовика чи русалки не боїшся?

— А чого мені боятися? От я читала в книжечці про русалку, то вона зовсім не страшна.

— У книжечці, кажеш? А ти хіба читати вмієш?

— Вмію. А хіба що? Всі ж уміють!

— Дивна ти, дівчино! — здивувалася бабуся.

— Убрана, як усі люди в селі, і по-нашому говориш, а от і читати вмієш. Хто тебе навчив?

— Матуся. Вона і мене і братчика Михайлика навчила, і книжечки нам спроваджує. Батенько хотів нас у школу віддати, та матуся нас у чужу, московську школу посилати не схотіла.

— То, кажеш, і мати твоя читати вміє? А чия ти будеш? Щось я тебе ні під церквою, ні на вигоні між дівчатами не бачила.

— Бо я лише недавно із Звягеля приїхала. Я — Косачівна, а звать мене Леся, от там із двору, знаєте, з-за гаю.

— То ти панова* донечка! — здивувалася старенька. — А я й не знала, що з панночкою говорю... Бо як тут пізнати? І одягнена, як усі дівчата, і говориш так, як усі... Я думала, що всі пани, прости Боже, лише по-московському говорять та з-панська носяться...

— Може інші й по-чужому розмовляють, а нам чого своєї рідної мови соромитися? Ми всі вдома лише по-своєму говоримо: і батенько, і матуся, і Михайлик, і родичі наші Старицькі та Лисенки, і дядько Драгоманів, і тіточка...

Аж тут у дівчини так і стали на очах сльози. Трохи-трохи не розплачеться.

— Чого це ти так посумніла нараз, дитино? Отака вселенька була, мов пташка...

— Бо... бо тіточку москалі на Сибір вивезли за те, що по-нашому говорила, що була українкою. Я її так любила!...

І знову оченята в Лесі зайшли сльозами, і устенька вона прикусила.

Жаль стало старенькій: — Бог милостив, дитино! І з Сибіру люди вертаються! А от, коли тіточку засудили, то тобі хіба не страшно говорити по-нашому, і вдягатися, та ще, як кажеш, і книжки читати?

Тут Леся мов вогнем спалахнула: — Ой, ні, бабусю! Нізащо в світі своєї мови не покину! Я читала книжечку про відважного лицаря, що його вже з коня скинули, до землі списом прибили, а він ще кликав: „Убий — не здамся!“ І писали, як то перших християн на муки посилали, вогнем палили, диким звірям на поталу кидали, а вони таки віри своєї не зрадили. Так і ми ніколи свого не покинемо!

* Перед першою світовою війною українські селяни називали панами заможних землевласників, що жили по селах у гарних мурованих будинках, „дворах“.

— Що ж, дитино, бачу — ти мудра, на книжках учена та ще й завзята вдалася. Але в ліс таки не йди! Тепер весна — таке там у лісі твориться, що й не здумаєш! Небезпечно туди людині тепер заходити!

А в Лесі оченята новим вогником загорілися.

— Що там таке твориться? Розкажіть, бабусю! — почала просити.

— О, багато, багато! Ліс зимові білі шати скидає, у весняні, в зелені вдягається. А з ним і цар його, лісовик, що як ти з ним добра, то й він з тобою добрий. А як розгнівається за щонебудь — горе тобі! З озера, що на полянці, водяник виглядає, а за ним і донечка його, русалка. Вона страх любить затягати в воду рибалок молодих. А до неї заходить той, що греблі рве. Оце він, щоб, хорони Боже, цього року такої потопи не вчинив, як торішньої весни! А з старої верби виходить мавка — там вона всю зиму спала. Приходить до неї перелесник, та такий меткий, такий палкий, як сам вогонь. Його, як розгнівиш, зараз хату запалити може. А потерчата понад болотом вогники палять та людей у трясовиння заманюють. Треба, доню, добре знати, яке зілля з собою носити, щоб у біду не попасти: чи мак-відюк, чи терлич, чи полин...

— А ви, бабусенько, маєте таке зілля? Як же вам його не мати, коли так близько лісу живете? Багато його отут довкруги вас на присьбі.

Дайте ж мені, рідненька, щоб я теж у лісі хоч русалку, хоч мавочку побачила. Так дуже я їх побачити хотіла б!

Довго-довго просила вона, аж поки бабуся не всміхнулася ласкаво, не вибрала з усього зілля маленького пучечка. Дунула на нього тричі, перехрестила, щось пошептала та й подала Лесі. Вклонилася, подякувала дівчинка, заткнула пучечок за пояс і побігла в ліс.

Не знати, чи бачила вона в лісі мавку, чи ні. Зараз за нею прибіг наймит із двору, бо приїхали дядько Старицький з тіткою, а з ними і посестра Лесі, Людка.

Та, мабуть, мавку вона таки бачила, бо багато років пізніше, як уже виросла, написала про неї. І як чудово написала в „Лісовій пісні”!

І про лицарів писала, і про перших християн, і про всіх, що за правду з неправдою боролися. Бо маленька Леся — це була велика наша письменниця Леся Українка.

Контрольні питання:

1. Де прожила Леся Українка дитячі роки і чия вона була дочка?
2. Яке було її справжнє прізвище?
3. З якими заслуженими для України родинами була Леся пов'язана?
4. Яких лісових духів створили в своїй поетичній уяві українські селяни?

Леся УКРАЇНКА

ТІШСЯ, ДИТИНО...

Тішся, дитино, поки ще маленька,
Ти ж бо живеш навесні,
Ще твоя думка літає легенька,
Ще твої мрії ясні.

Мрія полине із думкою вкупці
Геть у далекі світа, —
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа.

Чи пам'ятаєш ти казку-дивницю,
Як то колись принесла
Тую цілющу-живущу водицю
Дрібна пташина мала?

Їй не страшні були дикі простори,
Скелі і хвилі морські,
Перелітала найвищій гори, —
Мала крильця та прудкі.

Так твоя думка швиденько полине,
Тільки їй волю даси,
І принесе з чарівної країни
Краплю живої роси.

І як приступять журба невсипуща
Та до серденька твого, —
Тая росиця цілюща-живуща
Буде жити його.

Хай же та мрія із думкою вкупці
Лине в незнанні світа, —
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа!

МЕТЕЛИЦЯ

(Ілюстрації Зенона Онішкевича)

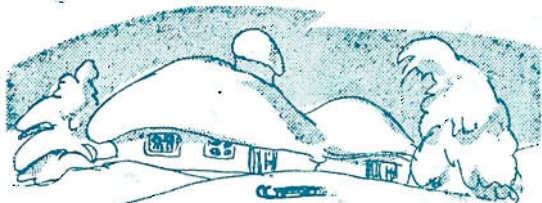
Крутиться метелиця:
То по полі стелиться,
То вгорі гойдається,
Снігом розсипається.

Над містами, селами
Сніг мете помелами,
Понад оболонями
Сипле сніг долонями.

Стане над криницями,
Затрясе косицями,
Стане над дібровами,
Заморгає бровами.

Крутиться метелиця:
То стриба, то стелиться,
То з вітрами грається,
В далі розпливається.

Р.

ЩОБ НЕ КАШЛЯТИ, НЕ ЧХАТИ...

Сніг такий ууух! — холодний,
Але він мене зігрів:
Санкував я сьогодні,
У привільний день суботній,
Санкував аж зіпрів.

Тож мершій-чимдуж до хати
Я від холоду утік,
Щоб не кашляти, не чхати
І у ліжку не лежати
Та гіркий ковтати лік...

Р о л я н и к

Привільний — affording freedom; мершій — quick; чимдуж — щосили /at full speed/.

ГОЛОДНІ ПТАШЕНЯТА

(Ілюстрація Петра Холодного)

Прилетіли пташенята до Зоні сьогодні,
Прилетіли пташенята, бо дуже голодні.
А маленька Зоня хліба накришила,
На вікні поклала, їсти попросила:

Їжте, їжте, любі,
І хлібець збирайте
І до мене завтра
Знову прилітайте!

Василь ДУБИНА

ЗАЙЧИКУ...

(Ілюстрація Юрія Козака)

Зайчику малесенький,
В полі ти живеш,
Чом до нас, сіресенький,
В гостеньки не йдеш?

Я тебе чекатиму
Тут, між яблуньок,
Свіжої капустоньки
Винесу в садок.

Принесу я морківки,
Столик застелю,
На маленькі ніженьки
Чобітки куплю.

Гоца Драла

Дід Мороз, бородай,
Мандрував почерез гай.

Сів на Гоцину хатину:
— Тут я трохи відпочину!

Стужа враз така зробилась,
Що аж Гоца пробудилась.

— Годі в холоді сидіти,
Треба в печі затопити!

Розвела вогонь у печі,
Розігріла руки й плечі.

Димарем простенько з хати
Дим посунув пелехатий.

Дід Мороз сидить, дрімас,
Що з ним робиться, не знає.

Враз щось ззаду запекло.
Щось по спині потекло...

І кожух із льоду тріс,
Аж здригнувся сонний ліс.

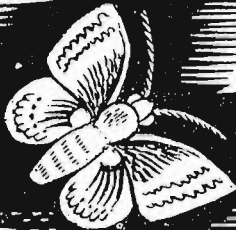

Зойкинув Дід Мороз від болю
І побіг із лісу в поле.

А в бігу, як спину чухав,
Відлетіло пів кожуха.

Знов заснула Гоца Драла,
А в ліску відлига стала.

Леся Українка МЕТЕЛИК

Ілюстрації П. Холодного

Бідний нічний сірий метелик сидів у темному вогкому льоху, за бочкою з капустою. Сидів він сумно, стуливши свої темні крильця. Так смутно йому було, дармащо не був він там самотнім, — мав таки сусіда: сусід той був лилик. Та з того сусідства невелика була користь для метелика: лилик був неговіркий, понурий собі, та до того ще з якимсь презирством дивився на бідного метелика, — сказано, нерівня!

Лилик сидів тихо в своєму куточку, ні за чим не жалкував, та нічого й не бажав, хіба тільки кута ще темнішого, щоб сидіти там спокійно і ніколи того прикрого, вразливого світла не бачити. Правда, тут у льоху теє світло не дуже докучало, — а все таки часами дехто надходив зо свічкою, навіть часом над бочкою нахилився, набираючи капусти, — і це було дуже прикро лиликові; коли б сила, він теє світло крилами згасив навіки!

Метелик на своїм недовгій віку ще не бачив світла, душею тільки чув, що десь то є сторона краща, ясніша, ніж його рідний льох, бо часом з малого віконця, що було в льоху, падав бліде-сенький промінь, та не міг метелик розібрати, що то воно таке теє світло і яке воно повинно бути. У темному куточку промінець той був ледве примітний, — тоненький, як ниточка, та блідий, мов погляд недужої дитинки. Летіти шукати того світла метелик не мав відваги й сили.

Хто знає, може наш метелик так і вік свій короткий звікував би у тем, чві самотній, — та інша доля судилася йому. Якось прийшла служниця по капусту до льоху та й поставила свічку долі, якраз навпроти метелика. Боже, яким величним, блискучим, повабним здалося метеликові те світло! Він затріпотів крильцями і хотів кинути на світло, але служниця в ту хвилину взяла світло й подалася геть із льоху. Не втерпів метелик, забув своє безсилля, забув свою несвідомість. „Світло, світло!” — і поплинув за ним. Лилик тільки свиснув йому вслід, потім заліз ще далі за бочку й заснув. Нічого йому ніколи не снилося. А метелик полетів та й полетів за тою свічкою так швидко, скільки сил було в його бідних крильцях.

Аж ось він опинився у великій кімнаті; там сиділо за столом велике товариство. На столі була ясна-ясна лампа, — метелик аж оторопів від того проміння і безсилий упав на стіл, тріпочучи

крильцями. Хтось із товариства хотів його прогнати з стола, але він, опам'ятавшись, знову зірвався й почав кружляти понад лампою щораз меншими і меншими кружками: хотів він бачити якнайближче те ясне сонце, яким йому здавалася лампа. Чи думав він, що там життя стратить? Хто ж бачить смерть у сяєві? Воно горить, миготить, міниться, — там світло, там світло, там життя! Метелик летить все ближче, ближче до згубливого світла. Даремне його відганяли від світла. І от метелик влетів у самий полум'я. Трісь! Оце ж йому й смерть! Лампа спалахнула, а далі знову почала горіти з такою самою ясністю, як і перше. Дурне створіння! — мовив дехто з товариства: — Хто велів йому летіти на огонь? І жемуть його, так ні, таки лізе! дурному дурна й смерть!”

А хіба ж розумніша була б його смерть, якби він навіки заснув у темному льоху? Те світло спалило його, але він рвався на простір! Він шукав світла!

Завдання: поясніть цю казку. Що означає темрява, а що світло? Кого розуміє Леся Українка під постаттю лилика, а кого під постаттю метелика? Що вам більше подобається — лилик, який хоче провести все життя у темряві, чи метелик, який змагає до світла? З чим пов'язане змагання до світла? Що, на думку Лесі Українки, вартісніше — жити й нидіти весь вік у темряві, чи змагатися до світла, хоч може прийдеться заплатити й життям за цей ідеал?

Казка „Метелик” написана 1890 р. Вона була друкована в дитячому журналі „Дзвінок”.

ТИХО ПАДАЄ СНІЖОК...

Повільно

Ти-хо па-да-є сні-жок на стеж-

ки, на мо-рі-жок... у сад-ку і бі-ля ха-ти все бі-лень-ке, во-ло

П. 2.

ха-те. у сад-ку і бі-ля ха-ти все бі-лень-ке во-ло. ха-те.

rit. a tempo

3

Ти-хо па-дає сніг

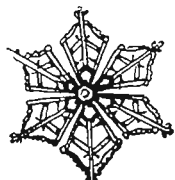
К. ПЕРЕЛІСНА

ТИХИЙ
СНІЖОК

Тихо падає сніжок
На стежки, на моріжок...
У садку і біля хати —
Все біленьке, волохате.

Дерева, учора голі,
Похилили віти долі,
Бо їх снігом обліпило,
Наче ватою закрило.

Де були куші маленькі,
Стали горбики біленькі...
Ані стежки, ні доріг!
Тихо, тихо падає сніг.

ПАЛЬЧИК

(Фінська казка)

Колись у якомусь селі жив селянин. Мав він трьох синів — Петра, Павла й Івана. Петро був товстий, ледачий, добродушний і не дуже кмітливий, Павло — худий, заздрисний і злющий, а Іван — маленький, швидкий, відважний і веселий. Два старші брати насміхалися з Івана, прозвали його Пальчиком і казали, що він може сховатися в батьковому чоботі.

Тяжко було бідному селянинові годувати трьох синів. Як тільки хлопці підросли, почав батько умовляти, щоб ішли шукати якоїсь роботи в білому світі.

— Не дуже то легко жити і працювати у чужих людей, а все ж таки краще, ніж умерти з голоду, — сказав він.

Брати подумали, подумали та й вирішили, що, мабуть, дійсно краще піти в світ шукати роботи. От вони й пішли.

Недалеко від їхнього села був королівський замок. Такого чудового замку не було ніде в цілому світі. Але раптом, цілком несподівано, за одну ніч просто перед вікнами замку виріс величезний дуб та такий гіллястий, що в кімнатах відразу стало темно. Король наказав зрубати того дуба. Але як не намагались двірські дереворуби — нічого не могли зробити. Дуб був такий твердий і міцний, що сокири відразу вищерблювались. Король приобіцяв мішок золота тому, хто зрубає дуба. Але й це не допомогло. Дуб стояв собі далі, а король мусів і вдень світити в кімнатах свічки.

Незабаром невідомо чому, криниця біля королівського замку раптом висохла до дна. Король був у відчаю. Він приобіцяв велику нагороду тому, хто викопає у дворі криницю, таку глибоку, щоб вода не вичерпувалася. Але виявилось, що було зовсім нелегко викопати криницю. Де тільки починали копати, всюди натрапляли на дуже твердий камінь. Не було ради... Тоді король наказав вивісити на воротях оголошення з великою королівською печаткою: „Його кооролівська величність обіцяє того, хто зрубає дуба й викопає криницю, одружити з принцесою, своєю єдиною донькою, та ще до того додасть половину свого королівства”.

Принцеса була прекрасна, як день.

Незабаром з усіх кінців країни посунули до замку натовпи здорових, міцних юнаків з сокирами, пилами, заступами і мотиками. Вони завзято взялись за роботу, рубали, копали... Але

марна справа — дуб ставав щораз твердіший, камінь-граніт не кришився.

І ось Петро, Павло й Іван поклали й собі спробувати щастя, тим більше що ворота замку були відкриті для всіх, хто приходив з сокирою або мотикою. Вони не думали про нагороду, а просто хотіли дістати будь-яку роботу.

Дорога не була ні дуже довга, ні тяжка. Але не встигли вони відійти від хати і кілька кроків, як Петро почав жалітися, що стомився, а Павло — сердитись на свою долю. Лише найменший брат, Пальчик, був задоволений мандрівкою, ступав весело і розглядався на всі боки. Він усе спостерігав, усе бачив — і пташок, і бджілок, коників-стрибунців, квіточки, камінчики.

По дорозі їм треба було обійти велику гору, густо зарослу старим лісом. Звідкілясь з гори вони почули цюкання сокири.

— Хто це надумав так високо рубати дерево? — сказав Пальчик. — Дійсно, мене це дуже дивує. Піду погляну!

Брати почали сміятися з нього.

— Ну, що ж, іди! — сказав глумливо Павло.

Пальчик поліз на гору. Там він побачив сокиру, що сама, без людини, рубала величезну сосну.

— Здорова була, сокиро! — привітався

Пальчик. — Невже тобі не сумно ось так на самоті рубати це величезне старе дерево?

— Я для того і сокира, щоб рубати! — відповіла сокира. — Я рубаю й очікую свого господаря.

— От і чудово, — сказав без надуми Пальчик, а я ось якраз і тут!

Він спокійнісінько взяв сокиру, поклав її в свою шкіряну торбу й веселий вернувся до братів.

— Ну, яке ж чудо ти побачив на горі? Що там сталося? — запитав Павло, криво всміхнувшись.

А це була дійсно сокира, — відповів коротко Пальчик, і вони пішли далі.

Дорога ставала все тяжча. Незабаром брати опинились у вузькій кам'янистій ущелині. Десь недалеко вони почули глухі удари, ніби хтось бив залізом по твердій скелі.

— Що це? Невже там, на горі, каменелом? — запитав Пальчик.

— Ні, це дятель довбає носом дерево, — насмішувато сказав Павло.

Пальчик похитав головою.

— Ніколи я не чув, щоб дятель так голосно стукав. Треба піти поглянути.

І він поліз по крутому схилі на гору. На горі він побачив мотику, що сама без людської руки довбала камінь.

— Здорова була, мотику! Невже тобі не сумно на самоті довбати цей твердий граніт?

— А я ж на те й мотика, щоб довбати! Довбаю і чекаю на господаря.

— Чудово! А ось я і тут! — сказав Пальчик, спокійно поклав мотику в свою шкіряну торбу та й пішов здоганяти братів.

— Ви і на цей раз не помилились. То гупала мотика.

Пішли далі. Незабаром підійшли до чистого прозорого потічка. Нахилились і пригорщами почали пити воду.

— Яка смачна холодна вода! — сказав Пальчик. — Цікаво, звідки тече оцей чудерний потічок! Піду подивлюсь.

І Пальчик побіг угору понад потічком. Потічок усе вужчав і, коли Пальчик добрався до самого його початку, то побачив горіхову шкаралупку. З неї вибивався тонесенький струмочок прозорої води.

— Добридень, шкаралупко! Невже тобі не сумно лежати ось тут зовсім самій-одній?

— Авжеж, сумно, але що поробиш? Ось уже скільки років я лежу тут і чекаю на господаря!

— Дуже добре! Ось я і тут!

І Пальчик узяв горіхову шкаралупку, загулив її мохом, щоб вода не витікала, поклав у шкіряну торбу та й побіг наздоганяти братів.

— Ну що ж довідався, звідки витікає потічок?

— Еге ж, довідався. З горіхової лушпинки, — відповів Пальчик.

— Цього дурня не переробиш, — пробурмотів Павло, а Пальчик подумав: „Я побачив те, що хотів побачити, і довідався про те, що хотів знати а більше мені нічого й не треба”.

Нарешті брати дійшли до королівського замку. На воротах вони побачили велике оголошення про те, що король обіцяє одружити принцесу і дати половину королівства тому, що зрубає дуба і викопає криницю.

Брати зайшли у двір. Петро підкрутив вуса, глянув на свої дебелі руки, покрутив сокирою над головою і за одним махом зрубав найгрубшу гілку зачарованого дуба. Однак зараз же на її місці вирости дві величезні гілки.

— Ех, ти роззяво! — сказав Павло. — Хіба ж так треба братись за діло?

Він помалу обійшов навколо дерева, кілька разів примірився, а тоді цюк! — відразу перерубав грубий корінь, що виліз із землі. Та в ту ж хвилину два величезні нові корені вихопилися з землі і з кожного з них вирости два молоді паростки.

— Я хочу також спробувати щастя! — сказав Пальчик і виступив наперед, але король розсердився: — Женіть геть цього малюка! Хай забирається мені з очей!

— Вибачте, ваша величносте, — відповів Пальчик, — король мусить дотримувати свого слова. А я хочу також спробувати своїх сил.

— Ну, добре, то спробуй, — зідхнув король, — але бережись: якщо не матимеш успіху, будеш суворо покараний.

Та Пальчик не налякався. Він добув з шкіряної торби сокиру й дзвінко гукнув:

— Рубай, сокиро!

Сокира з запалом взялась за діло — рубала, дробила, розсікала. Тріски так і летіли на всі боки — направо, наліво, вгору, в долину... Не пройшло і чверть години, як від дуба лишилась лише купа дров. Коли Пальчик покінчив з деревом, підійшов до тераси, де сиділи король і принцеса, вклонився і запитав:

— Чи ви вдоволені, ваша величносте?

— Не зовсім! — відповів король, хоч в дійсності був здивований і дуже радий, — мені ще потрібна криниця.

Король показав місце, де хотів би мати криницю, і сів на крісло, вкрите оксамитом, а принцеса сіла біля його ніг на позолоченім ослінчику. Їй було цікаво: такий собі непоказний, невеличкий чоловічок, а береться за таке діло, якого не могли подолати міцні, здорові юнаки.

Пальчик добув зі своєї шкіряної торби мотику і знов здвінко крикнув:

— Ну, довбай мотику!

Мотика стала довбати так завзято, що аж шматочки граніту полетіли на всі боки. Не минуло і чверть години, як посеред двору в твердій скелі була видовбана глибока криниця.

Вона глибока, але в ній нема води, — зауважив король.

— За хвилиночку буде! — запевнив Пальчик.

Він добув зі своєї шкіряної торби чарівну горіхову шкаралупку й обережно поклав її на скраєчку на криницю. Потім витягнув з неї шматочок моху і здвінко крикнув:

— Витікай, водичко!

В ту ж хвилину зі шкаралупки радісно, здвінко вирвався водограй. В повітрі стало свіжо, приємно, а водограй не зупинявся. Не прийшло і

чверть години, як вода наповнила криницю.

— Ну, а тепер ви задоволені, ваша величність? — запитав Пальчик. — Я зробив усе, що обіцяв. Надіюсь, що і ви виконаєте свою обіцянку.

— Так, графе Пальчику! — відповів король.

Того ж дня відгуляли гучне весілля принцеси з Пальчиком. Може живуть вони щасливо і по сьогодні.

Переказала Н. М.

Пояснення-словничок: відчай — despair; натовп — юрба (crowd); кмітливий — intelligent; ледачий — лінивий; гіллястий — branchy; вищерблювати — to notch; мотика — pick-axe; заступ — лопата (spade); кришитися — to crumble; вужчати — to become narrow; ущелина — gorge, ravine; каменолом — quarry, stone-pit; схил — slope; пригорща — double handful; горіхова шкаралупка — nut-shell; мох — moss; роззява — gawk, cuckoo; дебелий — кремезний, міцний (strong); паросток (відкопеля) — sucker.

Лесья Українка

Г И М Н

До тебе, Україно, наша бездольная мати,

Струна моя перша озветься,

І буде струна урочието і тихо лунати,

І пісня від серця поллється.

По світі широкому буде та пісня літати,

А з нею надія кохана

Скрізь буде літати, по світі між людьми питати,

Де схована доля незнана?

І, може, зустрінесться пісня моя самотная

У світі з пташками-піснями,

То нивидко полине тоді тая гучная зграв

Далеко пляхами-тернями.

Полине за синєє море, полине за гори,

Літатиме в чистому полі,

Здійметься високо-високо в небесні простори

І, може, спітка тую долю.

І, може, тоді завітає та доля жадана

До нашої рідної хати,

До тебе, моя ти, Україно мила, кохана,

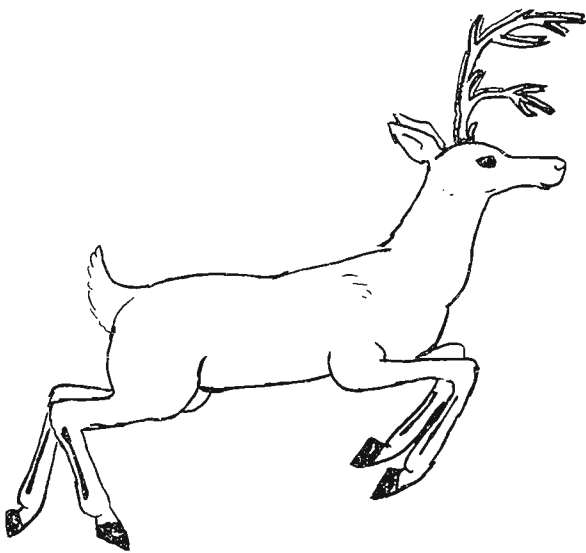
Моя безталанная мати!

ІЛЮСТРАЦІЇ ДО КАЗКИ „САМПО”

Учениця 8-ої класи школи українознавства ім. Лесі Українки в Сиракюзах, Н. Й. Стефа К о х а н прочитала в ч. „Веселки” за грудень 1978 р. казку „Сампо, малий ляпляндець” і нарисувала до неї ілюстрації.

Хлопчик Сампо

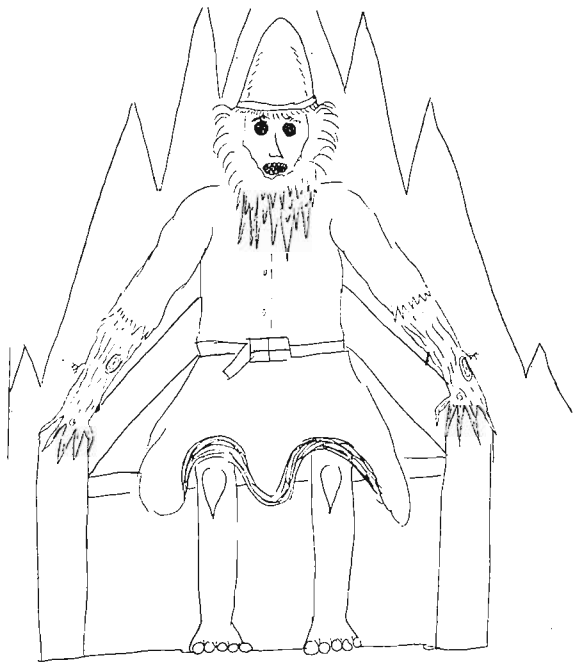
Золотий Олень

Гном

Троль

Гірський король Хийси

К. ПЕРЕЛІСНА

У К Р А Ї Н К А

Я маленька українка —
Це сусіди знають,
Український вже „добридень!”
Всі мене вітають.

До садочка я ходжу
З дітками малими,
Рідну мову знаєм ми,
Любим Україну.

І веселі, як пташки,
Жваві, працьовиті,
В українському садку
Виростають діти.

НАЗВАВ

Учитель: — Грицю, назви мені п'ять речей, які мають у собі молоко.

Гриць: — Масло, сир, морозиво і дві корови.

СОРОМ

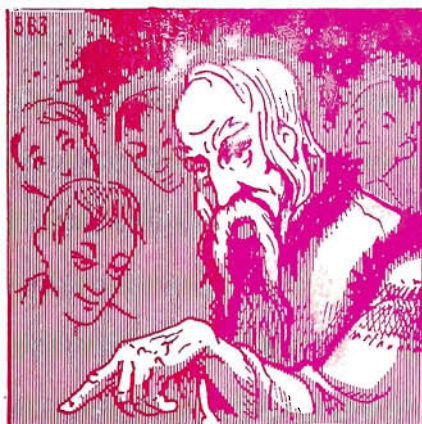
Бібліотекар: — Прошу спокійно! Особи, які сидять поруч тебе не можуть читати.

Хлопчик: — Який сором! Я можу читати від шостого року життя.

Історична казка БОГДАН-СИЧОВИЙ СТРИЛЕЦЬ Ukrainian tale BOHDAN-SICHOVY STRILETS

РОЗДІЛ XXIX: ЧОРНОКНИЖНИК З ЧОРНОГОРИ

CHAPTER XXIX: A SOOTHSAYER FROM CHORNOHORA

Чорнокнижник відповів: — Я нащадок славного Довбуша, що боровся за волю і живе в легендах народу.

"I'm a descendant of the famous Dovbush who fought for freedom and who lives in the people's legends," replied the soothsayer.

— Я сторож негасаючого вогню, що походить від іскри з Довбушевої ватри.

"I am the guardian of the eternal flame that was lit by a spark from Dovbush's bonfire."

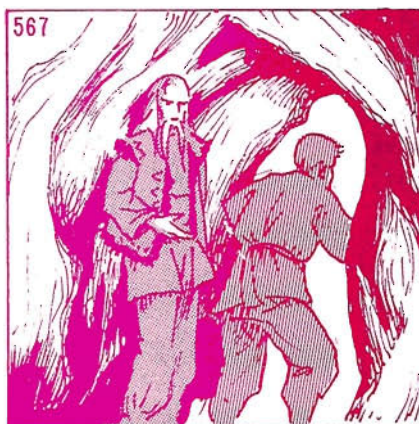
— У книгах написано, що хтось прийде по іскру цього вогню, щоб розігріти знедолені людські серця.

"It is written in the books that someone will come to fetch a spark from this flame to warm the hearts of the downtrodden people."

— Ми ті, що шукають тієї іскри, щоб понести її в народ! — сказав Богдан.

"We're those are looking for the spark to take it to the people," said Bohdan.

Чорнокнижник запросив побратимів замешкати в його келіях.

The soothsayer asked the men to stay in his cells.

Приходили юнаки з гір і з підгір'я та при сьйві Довбушевої ватри вели з Богданом розмови про визволення рідного народу.

Youts from the mountains and the valleys came up to the place and, gathered Dovbush's bonfire, talked with Bohdan about the liberation of the Ukrainian people.

(Кінець двадцять дев'ятого розділу)
(End of Chapter XXIX).